

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/27/23/93

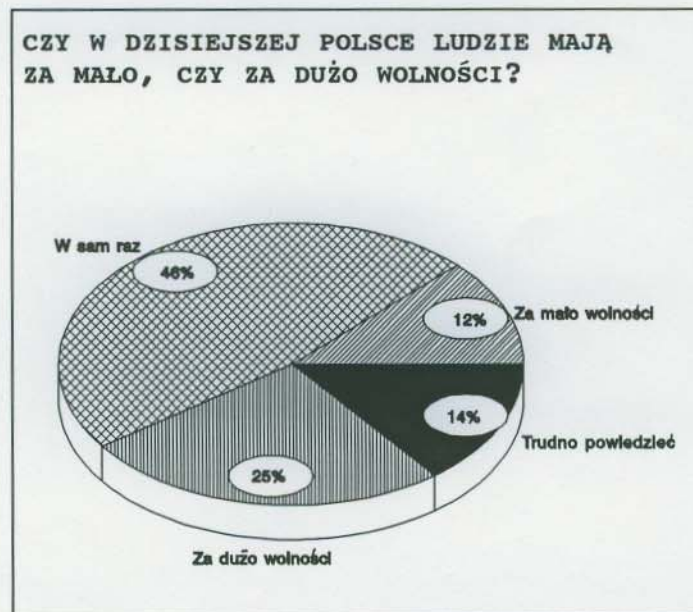
**OPINIA PUBLICZNA
O PROJEKCIE KARTY PRAW I WOLNOŚCI**

Komunikat z badań

Warszawa, marzec 1993 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

- ◆ Niepełna jedna czwarta respondentów słyszała o zgłoszonym przez prezydenta projekcie Karty Praw i Wolności.
- ◆ Ponad 60% badanych, którzy słyszeli o projekcie, jest zdania, że Karta umocni swobody obywatelskie oraz pozycję obywateli wobec urzędników. Większość z nich sądzi również, że wprowadzenie Karty nie spowoduje osłabienia państwa oraz nie zwiększy zagrożenia przestępczością.

- ◆ W dzisiejszej Polsce, zdaniem niemal połowy ankietowanych, ludzie mają "w sam raz" wolności, ale według jednej czwartej badanych - mają jej "za dużo".

Karta Praw i Wolności to zainicjowany przez prezydenta projekt ustawy, która gwarantowałaby podstawowe prawa i wolności przysługujące każdemu obywatelowi oraz zapobiegała nadużyciom władzy i samowoli urzędników. Społeczne zainteresowanie tym dokumentem oraz jego odbiór były przedmiotem sondażu CBOS¹ przeprowadzonego w tydzień po sejmowej debacie nad projektem ustawy.

Choć mass media szeroko informowały o posiedzeniu Sejmu, na którym rozpatrywano projekt Karty Praw i Wolności, jedynie 23% badanych poprawnie odpowiedziało na pytanie, nad jakim dokumentem zgłoszonym przez prezydenta Sejm pracował ostatnio.

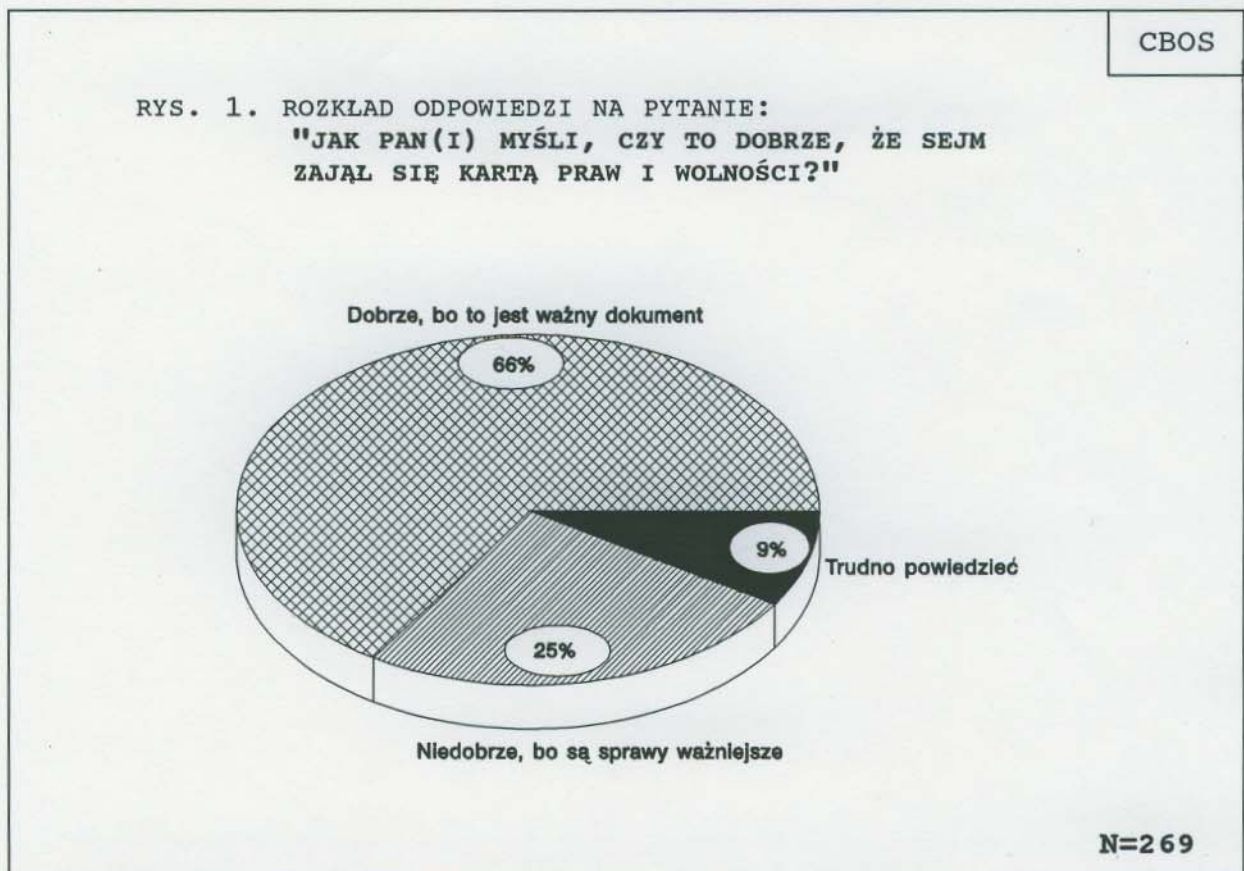
		CBOS
<i>Ostatnio Sejm pracował nad projektem pewnej ustawy zgłoszonej przez prezydenta. Czy może Pan(i) powiedzieć co to był za projekt?</i>		
Ustawa o Lustracji	4%	
Mała Konstytucja	32%	
Karta Praw Socjalnych	5%	
Pakt o Przedsiębiorstwie	2%	
Karta Praw i Wolności	23%	
Ustawa o Ochronie Autorytetu Władz	2%	
Trudno powiedzieć	32%	

Jedna trzecia ankietowanych wstrzymała się od odpowiedzi na to pytanie. Tyle samo respondentów stwierdziło, że Sejm zajmował się ostatnio projektem Małej Konstytucji. Pozostali wskazywali na inne dokumenty.

¹ Sondaż przeprowadzono w dniach 28 stycznia - 2 lutego 1993 r. na 1188-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

O Karcie Praw i Wolności częściej niż inni słyszeli respondenci lepiej zorientowani w wydarzeniach życia publicznego: ludzie z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza, pracownicy umysłowi, osoby zatrudnione w sferze budżetowej i mieszkańcy wielkich miast, a także ankietowani bardzo rzadko uczestniczący w praktykach religijnych². W najmniejszym stopniu informacje o projekcie ustawy dotarły do środowisk o niskim statusie społecznym: ludzi mających najniższe dochody, badanych z wykształceniem podstawowym, rolników, robotników niewykwalifikowanych a także do osób młodych, do 24 roku życia.

Większość spośród ankietowanych, którzy słyszeli o inicjatywie prezydenta (66%), uznała Kartę Praw i Wolności za dokument ważny, wyrażając przekonanie, że dobrze się stało, iż Sejm zajął się tą sprawą. Przeciwnie stanowisko zajęło 25% badanych. Pozostali (9%) nie mieli w tej sprawie wyrobionej opinii.

² Zob. tabele aneksowe.

Aprobata projektu częściej jest wyrażana przez mieszkańców miast średniej wielkości (od 20 do 100 tys. ludności), badanych z regionu zachodniego, rolników, prywatnych właścicieli oraz osoby częściej niż raz w tygodniu biorące udział w praktykach religijnych; rzadziej zaś przez mieszkańców wielkich miast oraz ankietowanych z regionu północnego i południowo-wschodniego.

Wydaje się więc, że inicjatywa prezydenta wywołała ograniczony rezonans społeczny. Pozytywnie przyjęły ją te grupy społeczne, które w czasie kampanii prezydenckiej opowiadały się przeciwko kandydaturze Lecha Wałęsy. Jego dawny elektorat, w większości nieświadomy istnienia projektu prezydenta, tylko w części przyjął go z aprobatą, na przykład pozytywnie wyrażali się o nim przede wszystkim rolnicy i osoby bardziej religijne, podczas gdy robotnicy oraz mieszkańcy Polski południowo-wschodniej najczęściej uznawali, że są sprawy ważniejsze niż Karta Praw i Wolności.

Postrzeganie konsekwencji

Respondenci, którzy słyszeli o projekcie Karty Praw i Wolności w większości przewidują korzystne skutki jej wprowadzenia w życie. Ponad 60% z nich uważa, że Karta umocni swobody obywatelskie oraz pozycję obywateli wobec urzędników. Zdaniem ponad 3/4 respondentów z tej grupy wprowadzenie Karty nie spowoduje osłabienia państwa, a zdaniem 2/3 - nie zwiększy zagrożenia przestępczością.

Tabela 1

w procentach

Konsekwencje wprowadzenia w życie Karty Praw i Wolności	Wskazania respondentów (N=269)		
	tak	nie	trudno powiedzieć
Umocni swobody obywatelskie mieszkańców naszego kraju	66	25	9
Umocni pozycję obywateli wobec urzędników	61	22	16
Doprowadzi do osłabienia państwa	11	77	12
Zwiększy zagrożenie przestępczością	22	64	14
Ograniczy wpływ Kościoła na życie publiczne	26	55	19
Zwiększy popularność jej pomysłodawcy Lecha Wałęsy	48	40	12

Jedno z postanowień projektu Karty dotyczy prawa do ogłoszenia ogólnokrajowego referendum, jeśli opowie się za nim 500 tys. obywateli. Postanowienie to było często przywoływane przez organizatorów akcji zbierania podpisów pod petycją, dotyczącą zorganizowania referendum w sprawie prawa do aborcji (zebrali oni więcej niż wymagane w projekcie 500 tys. podpisów). Przeciw zorganizowaniu takiego referendum występował m.in. Kościół katolicki. Zapytaliśmy więc respondentów, którzy słyszeli o Karcie, czy - ich zdaniem - wprowadzenie jej ograniczy wpływ Kościoła na życie publiczne. Jedna czwarta z nich odpowiedziała na to pytanie twierdząco, ale ponad połowa (55%) nie sądzi, aby tak się stało.

Jak się wydaje, w ocenie znacznej części badanych Karta Praw i Wolności nie będzie narzędziem ograniczenia wpływów Kościoła, które - jak pokazują badania - są przez większość społeczeństwa oceniane jako zbyt duże. Jednocześnie Kościół jest postrzegany w opozycji do instytucji broniących praw obywateli³. Jak wykazały analizy, im głębsze jest przekonanie respondentów o tym, że skutkiem wprowadzenia Karty będzie umocnienie swobód

³ Zob. komunikat CBOS: "Oceny wpływu kluczowych instytucji i organizacji oraz ich głównych przedstawicieli na sprawy kraju", styczeń 1993 r.

obywatelskich - czyli im więcej budzi ona nadziei - tym silniej jest podzielana opinia, że Karta ograniczy wpływ Kościoła na życie publiczne⁴.

Opinie badanych w kwestii, czy wprowadzenie Karty przyczyni się do wzrostu popularności Lecha Wałęsy są podzielone. Pogląd, że popularność inicjatora ustawy się zwiększy, nieznacznie przeważa nad opinią przeciwną.

Czym kierował się prezydent?

Ankietowani, którzy słyszeli o inicjatywie prezydenta, oceniają ją, ogólnie rzecz biorąc, pozytywnie. W mniejszym stopniu jednak gotowi są zgodzić się z opinią, że Lech Wałęsa przedstawiając projekt Karty kierował się motywami prospołecznymi. Przekonanie, że motywem tym była "troska o ludzi, o ich prawa i wolność" podziela 31% respondentów z tej grupy, podczas gdy większość (58%) jest zdania, że autor projektu powodował się "chęcią umocnienia swojej roli politycznej". Pozostali (11%) nie mieli w tej sprawie opinii.

Interesujące jest, że nawet ci badani, którzy przypisują Lechowi Wałęsie motywy osobiste - chęć umocnienia swojej roli politycznej - w znacznej mierze (45%) zgadzają się z opinią, że wprowadzenie Karty zwiększy jego popularność. Niemal tyle samo (47%) ankietowanych z tej grupy opinie tę odrzuca.

Tabela 2

w procentach

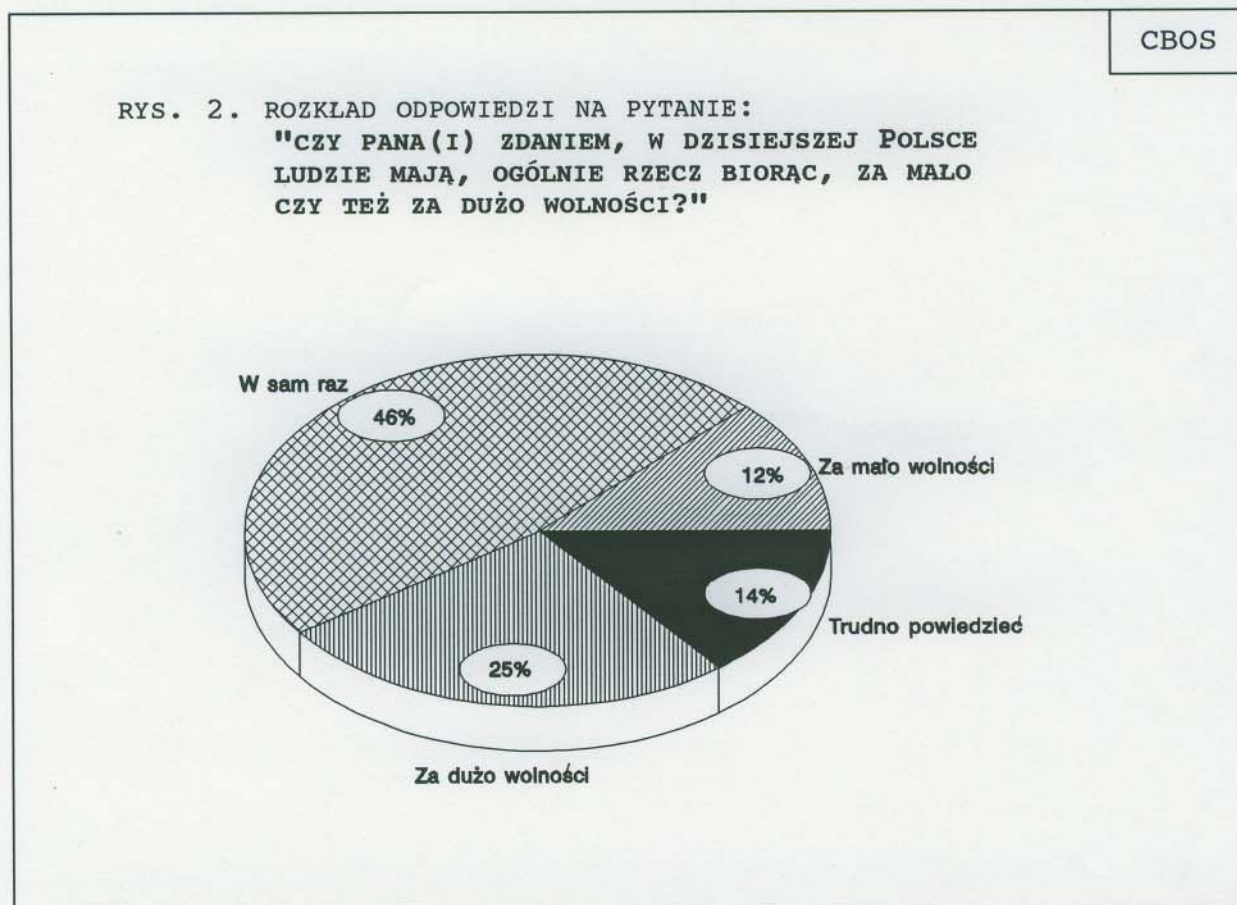
Lech Wałęsa przedstawiając projekt Karty, kierował się przede wszystkim:	Wprowadzenie Karty zwiększy popularność Lecha Wałęsy		
	tak	nie	trudno powiedzieć
- troską o ludzi, o ich prawa i wolność	59	29	12
- chęcią umocnienia swojej roli politycznej	45	47	8
Trudno powiedzieć	39	39	22

N=269

⁴ Użyto współczynnika korelacji r-Pearsona ($r=0,36$).

Za mało czy za dużo wolności w dzisiejszej Polsce?

Zapytaliśmy również respondentów - tym razem wszystkich, niezależnie od tego, czy słyszeli o Karcie Praw i Wolności - o ich ocenę zakresu wolności, jaki mają ludzie w dzisiejszej Polsce.

W odpowiedzi na to bardzo ogólne pytanie, dające respondentom pełną swobodę wyboru ocenianej sfery, odsetek badanych stwierdzających, że jest za dużo wolności dwukrotnie przewyższył odsetek uznających, że w dzisiejszej Polsce ludzie mają za mało wolności.

Niemal we wszystkich grupach społeczno-zawodowych zdecydowanie dominuje przekonanie, że "wolności jest w sam raz". Badani, którzy częściej niż inni są zdania, że "wolności jest za dużo" to ludzie starsi - powyżej 65 roku życia, rolnicy, ankietowani deklarujący udział w praktykach religijnych częściej niż raz w tygodniu oraz mieszkańcy Warszawy (z terminem realizacji badania zbiegła się antyprezydencka manifestacja pod Belwederem).

Interesujące jest, w jakim stopniu poglądy badanych, wyrażane poparciem dla partii głoszących różne cele polityczne, wpływają na ocenę zakresu wolności. Pogłębione analizy statystyczne⁵ wykazały, że wpływ ten jest niewielki. Uzyskane korelacje są również niezbyt duże.

Badani tym częściej byli gotowi uznać, że wolności w Polsce jest za mało, im silniej wyrażali aprobatę poszczególnych celów, do których dążą partie polityczne: zapewnienie kobietom możliwości aborcji, jeśli tak zdecydują (0,11), obrona wolności i demokracji w naszym kraju (0,10), wspieranie rozwoju prywatnych firm i gospodarki rynkowej (0,07), ograniczenie wpływu religii i Kościoła (0,07), przyspieszenie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (0,07).

Poglądy sympatyków tylko trzech spośród ośmiu głównych partii politycznych okazały się istotnie związane z oceną zakresu wolności ludzi w dzisiejszej Polsce. Choć otrzymane korelacje są niewielkie, to o respondentach, którzy bardziej sympatyzują z PSL (0,10), ZChN (0,10) i PL (0,05) można powiedzieć, że częściej niż inni gotowi są zgodzić się z opinią, że wolności w Polsce jest za dużo. Natomiast badani, którzy częściej niż pozostali przyznają, że wolności jest za mało, nie sympatyzują w wyraźnym stopniu z żadną z większych partii politycznych.

⁵ Zastosowano metody regresji stepwise. Uzyskano bardzo niskie kwadraty współczynników korelacji wielorakiej (poniżej 0,04) dla różnych konfiguracji zmiennych niezależnych, którymi były opinie polityczne badanych.

*

*

*

Respondenci oceniając zakres wolności, jaką mają ludzie w dzisiejszej Polsce, w małym stopniu kierowali się kryteriami ze sfery wolności politycznej realizowanej za pośrednictwem wielu partii politycznych. Problem subiektywnie odczuwanego zakresu wolności wydaje się na tyle ciekawy, że wart jest dalszych badań. Określenie bowiem wprost tych sfer realizacji wolności, które mają dla badanych największe znaczenie, rzuciłoby więcej światła na istotę powszechnie deklarowanego poczucia społecznego dyskomfortu. Jego źródła tkwią zapewne nie tylko w ludzkim "mieć", ale i w "być".

ANEKS

Tabela 1. Ostatnio Sejm pracował nad projektem pewnej ustawy zgłoszonej przez prezydenta. Czy może Pan(i) powiedzieć co to był za projekt? 1 - Ustawa o Lustracji, 2 - Mała Konstytucja, 3 - Karta Praw Socjalnych, 4 - Pakt o Przedsiębiorstwie, 5 - Karta Praw Wolności, 6 - Ustawa o Ochronie Autorytetu Władz

(%)

	1	2	3	4	5	6	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	32	5	2	23	2	32	1179
Płeć								
Mężczyźni	4	35	4	3	25	2	27	558
Kobiety	5	30	5	2	20	2	37	621
Wiek								
do 24 lat	2	26	6	6	12	4	43	81
25-34	4	35	5	2	24	2	30	198
35-44	4	36	3	3	25	2	27	303
45-54	3	38	4	2	28	1	24	193
55-64	5	29	7	2	24	1	32	181
65 lat i więcej	7	25	6	2	17	1	42	221
Miejsce zamieszkania								
Wieś	5	29	4	3	18	2	39	502
Miasto	4	34	5	2	26	2	27	677
Miasto								
do - 20 tys	3	38	4	3	21	1	30	115
20 - 50 tys.	4	35	4	5	17	1	35	103
50 - 100 tys.	4	34	6	2	29	2	24	174
100 tys. - 1 mln.	3	34	6	1	30	2	24	237
Warszawa	2	30	0	2	36	2	28	47
Region								
Północny	4	43	3	1	21	1	27	136
Zachodni	4	32	8	3	24	1	28	137
Środkowo-zachodni	4	40	3	3	28	1	22	179
Środkowy	3	33	1	2	20	2	38	202
Wschodni	4	26	9	1	12	3	47	130
Południowo-wschodni	6	24	4	5	20	3	38	189
Południowo-zachodni	4	29	6	1	31	2	26	206
Wykształcenie								
Podstawowe	6	27	6	2	14	1	44	481
Zasadnicze zawodowe	3	39	3	4	24	1	25	299
Średnie	3	35	4	2	27	2	26	302
Wyższe	3	25	6	2	51	3	10	97
Miejsce pracy								
Własne, rodzinne przeds.	6	33	5	1	17	2	37	197
Zakład prywatny	6	24	4	6	21	1	37	70
Zakład spółdzielczy	1	40	7	1	24	2	24	84
Sfera budżetowa	3	31	5	2	34	3	23	160
Zakład państwowy	5	34	5	3	23	1	29	481
Zakł. sprywat., sp.akcyjna	4	39	4	2	21	0	30	56
Grupa społ.-zaw.pracujący								
Kadra kier., inteligencja	3	31	4	2	42	2	16	156
Poz. pracownicy umysłowi	3	33	4	3	34	3	19	145
Pracownicy fiz.- umysł.	2	36	7	1	22	2	31	107
Robotnicy wykwalifikowani	5	39	3	3	22	1	27	332
Robotnicy niewykwalifik.	7	26	7	4	12	2	43	194
Rolnicy	6	31	5	1	11	2	45	125
Bierni zawodowo								
Renciści i emeryci	5	27	6	2	20	1	38	406
Uczniowie i studenci	0	30	0	4	17	4	43	23
Bezrobotni	4	33	7	6	16	3	32	116
Gospodynie domowe i inni	4	30	3	1	24	4	34	98
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 500 tys.zł	7	35	4	4	9	3	38	116
500 tys. - 999 tys.	4	33	4	3	18	2	36	373
1000 tys. - 1499 tys.	6	30	5	2	22	1	34	336
1500 tys. - 1999 tys.	2	31	7	3	28	1	28	169
2000 tys. i powyżej	2	33	4	1	40	2	18	165
Ocena własnych war. mater.								
Złe	5	33	4	2	20	2	33	526
Średnie	4	31	5	3	24	1	31	493
Dobre	1	31	5	2	29	0	31	160
Udział w prakt. religijnych								
Częściej niż raz w tyg.	0	37	10	1	21	4	28	82
Raz w tygodniu	5	33	4	3	20	1	33	557
1 - 3 razy w miesiącu	4	31	5	2	21	1	36	188
Kilka razy w roku	3	30	3	2	28	2	32	215
Rzadziej	5	33	2	1	33	1	23	81
Nigdy	7	28	7	4	20	4	30	54

Tabela 2. Jak Pan(i) myśli, czy to dobrze, że Sejm zajął się Kartą Praw i Wolności? 1 - dobrze, bo to jest ważny dokument, 2 - Niedobrze, bo są sprawy ważniejsze (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	25	9	269
Płeć				
Mężczyźni	67	26	7	142
Kobiety	65	24	12	127
Wiek				
do 24 lat	60	30	10	10
25-34	64	21	15	47
35-44	63	28	9	76
45-54	69	25	5	55
55-64	72	26	2	43
65 lat i więcej	63	21	16	38
Miejsce zamieszkania				
Wieś	62	26	12	90
Miasto	68	25	8	179
Miasto				
do - 20 tys	63	29	8	24
20 - 50 tys.	88	6	6	17
50 - 100 tys.	80	14	6	50
100 tys. - 1 mln.	59	31	10	70
Warszawa	59	35	6	17
Region				
Północny	50	32	18	28
Zachodni	79	15	6	33
Środkowozachodni	70	24	6	50
Środkowy	71	24	5	41
Wschodni	56	19	25	16
Południowo-wschodni	57	30	14	37
Południowo-zachodni	67	27	6	64
Wykształcenie				
Podstawowe	62	25	14	65
Zasadnicze zawodowe	66	26	8	73
Średnie	68	24	7	82
Wyższe	67	24	8	49
Miejsce pracy				
Własne, rodzinne przeds.	85	3	12	34
Zakład prywatny	47	47	7	15
Zakład spółdzielczy	55	40	5	20
Sfera budżetowa	64	31	5	55
Zakład państwowy	68	22	10	112
Zakł. prywat., sp. akcyjna	58	33	8	12
Grupa społ.-zaw.pracujący				
Kadra kier., inteligencja	63	26	11	65
Poz. pracownicy umysłowi	72	22	6	50
Pracownicy fiz.- umysł.	58	29	13	24
Robotnicy wykwalifikowani	65	29	6	72
Robotnicy niewykwalifik.	63	25	13	24
Rolnicy	93	0	7	14
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	67	23	10	83
Uczniowie i studenci	50	25	25	4
Bezrobotni	72	22	6	18
Gospodynie domowe i inni	58	25	17	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	70	20	10	10
500 tys. - 999 tys.	68	23	9	69
1000 tys. - 1499 tys.	68	21	11	73
1500 tys. - 1999 tys.	60	33	6	48
2000 tys. i powyżej	64	26	11	66
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	29	1	106
Średnie	63	22	16	116
Dobre	64	23	13	47
Udział w prakt. religijnych				
Częściej niż raz w tyg.	76	12	12	17
Raz w tygodniu	65	24	11	114
1 - 3 razy w miesiącu	59	33	8	39
Kilka razy w roku	69	26	5	61
Rzadziej	70	19	11	27
Nigdy	55	36	9	11

Tabela 3. Czy Pana(i) zdaniem, w dzisiejszej Polsce ludzie, mają ogólnie rzecz biorąc, za mało czy też za dużo wolności?

(%)

	Za mało wolności	W sam raz	Za dużo wolności	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	48	26	14	1133
Płeć					
Mężczyźni	14	46	28	11	538
Kobiety	10	49	23	17	595
Wiek					
do 24 lat	15	51	22	13	79
25-34	18	53	17	12	192
35-44	15	50	21	14	290
45-54	10	49	27	14	183
55-64	10	49	27	14	173
65 lat i więcej	6	37	39	19	214
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	42	32	19	476
Miasto	15	52	21	11	657
Miasto					
do - 20 tys.	9	54	24	13	111
20 - 50 tys.	15	48	19	17	99
50 - 100 tys.	14	54	21	11	168
100 tys. - 1 mln.	19	55	17	9	233
Warszawa	18	31	40	11	45
Region					
Północny	12	53	20	15	134
Zachodni	12	48	20	20	130
Środkowozachodni	9	57	27	7	172
Środkowy	16	36	28	19	194
Wschodni	7	46	25	21	126
Południowo-wschodni	8	48	33	12	187
Południowo-zachodni	18	49	23	10	190
Wykształcenie					
Podstawowe	8	42	29	21	453
Zasadnicze zawodowe	16	51	22	11	289
Średnie	13	53	25	9	295
Wyższe	18	49	23	10	96
Miejsce pracy					
Własne, rodzinne przeds.	9	41	33	16	183
Zakład prywatny	14	49	25	12	69
Zakład spółdzielczy	6	46	31	17	83
Sfera budżetowa	14	53	20	13	158
Zakład państwowy	14	49	24	13	460
Zakł. sprywat., sp.akcyjna	16	53	18	13	55
Grupa społ.-zaw.pracujący					
Kadra kier., inteligencja	12	54	21	13	155
Poz. pracownicy umysłowi	19	52	22	8	144
Pracownicy fiz.- umysł.	9	55	28	8	99
Robotnicy wykwalifikowani	14	48	25	13	318
Robotnicy niewykwalifik.	11	44	25	20	186
Rolnicy	6	40	37	17	116
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	8	42	32	18	392
Uczniowie i studenci	5	55	27	14	22
Bezrobotni	16	50	20	15	107
Gospodynie domowe i inni	12	53	25	11	95
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	8	46	29	17	109
500 tys. - 999 tys.	11	46	27	16	350
1000 tys. - 1499 tys.	13	48	25	15	326
1500 tys. - 1999 tys.	12	50	26	11	163
2000 tys. i powyżej	17	50	23	9	162
Ocena własnych war. mater.					
Złe	13	41	30	16	506
Średnie	11	53	22	14	471
Dobre	12	56	24	9	156
Udział w prakt. religijnych					
Częściej niż raz w tyg.	8	46	35	12	78
Raz w tygodniu	10	50	26	14	532
1 - 3 razy w miesiącu	9	52	22	17	180
Kilka razy w roku	15	45	25	16	211
Rzadziej	18	46	20	16	79
Nigdy	33	25	33	8	51